

TA'LIM TIZIMIDA ZAMONAVIY METODLARNING AFZALLIKLARI

Boymuratov Erkin Kamolovich
Farg'ona ICHSHUI kasb-hunar maktabi
Maxsus o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ta'lim tizimida zamonaviy metodlarning afzalliklari xususida fikrlar yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *ta'lim tizimi, an'anaviy va no'an'anaviy metodlar.*

Zamonaviy ta'lim raqamli texnologiyalari davrida kasb-hunar maktablar va ta'lim muassasalarida o'qitiladigan ta'limning eng so'nggi va zamonaviy versiyasidir. Zamonaviy ta'lim nafaqat Savdo, fan va san'atning taniqli akademik fanlariga e'tibor qaratadi, balki talabalarda ijodiy fikrlash, hayotiy ko'nikmalar, qadriyatlar ta'limi, tahliliy ko'nikmalar va qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Zamonaviy ta'lim shuningdek, o'quvchilarga bilim berish va o'quv jarayonini yanada qiziqarli va qiziqarli qilish uchun mobil ilovalar, YouTube, podkastlar, elektron kitoblar, filmlar kabi eng yangi texnologiyalardan foydalanadi.

Nima uchun zamonaviy ta'lim muhim? Zamonaviy ta'lim an'anaviy o'qitish usullaridan sezilarli darajada farq qiladi va bugungi kunda maktablarda fan va texnologiyaga ko'proq e'tibor qaratgan holda keng qo'llaniladi. Progressiv zamonaviy ta'lim barcha o'quvchilar bir xil tushunish darajasida deb o'ylashdan ko'ra ko'proq talaba ehtiyojlariga e'tibor qaratadi. U so'roq qilish, tushuntirish, ko'rsatish va hamkorlik qilish usullarini o'z ichiga olgan faoliyatga asoslangan.

Bizga ma'lumki, hozirda ta'lim tizimida kechayotgan isloxotlar bo'lajak mutaxassislarning malaka va kasb ko'nikmalarini shakllantirish, ravobatbar-dosh kadrlar yetishtirish kabi umumiy maqsadlarni o'z ichiga oladi. Bu ta'limda o'qitishni metodik boyitish afzalliklari iqtisodiy va ijtimoiy gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi juda katta o'zgarishlarga erishishga olib keladi. Shu bois o'qituvchilar ko'proq innovatsion texnologiyalar yordamida dars o'tish hozirgi kunning dolzarb ta'lim masalasi sifatida e'tirof etiladi. Biz ta'lim tizimida an'anaviy va no'an'anaviy metodlarni qo'llashning afzalliklarini metodik omillar misolida tavsiyalarini keltirib o'tamiz.

Interaktiv metodlarning an'anaviy metodlardan farqi shundaki ,interektiv metodlar oquvchining mustaqil holda erkin fikr yuritishi va o'qituchiga hamkor sifatida ishlashiga qaratilgan metoddir. An'anaviy metodlar esa o'quvchining faktlarni esda saqlash qobiliyati va uning hajmiga qaratilgan metoddir.

Bu bilan an'anaviy metodlarni chegaralab o'qitishimiz kerak degan xulosa emas, balki faqatgina til o'rganuvchining bilish faolligini va ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladigan effektiv usul va vositalarni qo'yishi kerak xolos. Biz yashayotgan ayni

zamonda til o'rganuvchi zamonaviy pedagogik texnologiyalar, ya'ni interaktiv metodlar asosida o'qitish talab qilinadi.

An'anaviy o'qitish metodlari ta'lim tizimida o'quv jarayonidagi doimiy xarakterga ega umumiy foydalanish usullari sifati jamlamasidir.

An'anaviy dars o'tishda o'qituvchi ko'proq faol ishtirok etadi. Shu sabab, bu xollarda an'anaviy dars samaradorligi ancha past bo'lib, o'quvchilar ta'lim jarayonining passiv ishtirokchilariga aylanib qoladilar.

Ta'lim tizimidagi umumiy ilmiy-tadqiqot ishlari mazmunidan kelib chiqib, an'anaviy dars shaklini saqlab qolgan xolda, unga turli-tuman o'quvchilar faoliyatini faollashtiradigan metodlar bilan boyitish o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini ko'tarilishiga olib kelar ekan. Buning uchun dars jarayoni oqilona tashkil qilinishi, o'qituvchi tomonidan o'quvchilarning qiziqishini orttirib, ularning ta'lim jarayonida faolligi muttasil rag'batlantirilib turilishi, o'quv materialini kichik-kichik bo'laklarga bo'lib, ularning mazmunini ochishda baxs, munozara, aqliy xujum, kichik guruhlarda ishlash, tadqiqot roli o'yinlar metodlarini qo'llash, rang-barang qiziqtiruvchi misollarni keltirilishi, o'quvchilarni amaliy mashqlarni mustaqil bajarishga undash, rang-barang baholash usullaridan foydalanish, ta'lim vositalaridan joyida va vaqtida foydalanish talab etiladi.

An'anaviy ta'limda o'quvchilar ma'lum bir vaqtda va ma'lum bir joyda tom ostida to'planadi. An'anaviy ta'limning o'qitish uslubi o'qituvchi tomonidan boshqariladi. Talabalar o'zlarining shubhalarini bartaraf etish uchun tengdoshlari bilan muhokama qilishadi yoki xuddi shunday qilish uchun darsdan keyin o'qituvchi bilan muloqot qilishadi. O'quvchining olgan bilimi o'qituvchining bilimiga bog'liq. Keling, an'anaviy ta'limning afzalliklari va kamchiliklarini ko'rib chiqaylik.

Vaqtinchalik : Talabalar har bir davr uchun ma'lum vaqt va tanaffus uchun vaqt ajratadilar. Bu vaqtning barchasi boshida rejalashtirilgan, talabalar ushbu tartibni bajaradilar va ularni o'z vaqtida va intizomli qiladilar.

Ijtimoiy o'zaro ta'sirlar : Talabalar o'z tengdoshlari bilan o'zaro munosabatda bo'lib, ularga xarakterni shakllantirishda yordam beradi. Ular boshqalarni baham ko'rishni va hurmat qilishni o'rganadilar.

Sinfdan tashqari mashg'ulotlar : Bu talabalarga yashirin iste'dodlarini boshqalarga namoyish qilish imkoniyatini beradi. Bu ularga o'z iste'dodlari uchun tan olinishiga va hayotlarida ustun bo'lishga yordam beradi.

Yuzma-yuz muloqot : Talabalar o'z o'qituvchilari bilan bevosita muloqot qilishlari mumkin. Ular o'zlarining shubhalari bo'lgan sohalarda savollar va ko'proq tushuntirishlar berishlari mumkin.

Noan'anaviy o'qitish metodlarning afzalliklari o'qitish mazmunini yaxshi o'zlashtirishga olib kelishi, o'z vaqtida aloqalarning ta'minlanishi, tushunchalarni amaliyotda qo'llash uchun sharoitlar yaratilishi, o'qitish usullarining turli xil ko'rinishlari taklif etilishi, motivatsiyaning yukori darajada bo'lishi, o'tilgan materialning yaxshi eslab qolinishi, muloqotga kirishish ko'nikmasining

takomillashishi, o'z-o'zini baholashning o'sishi, o'quvchilarning predmetning mazmuning, o'qitish jarayoniga bo'lgan ijobiy munosabati, mustaqil fikrlay oladigan o'quvchining shakllanishiga yordam berishi, nafaqat mazmunini o'zlashtirishga yordam bermay, balki tanqidiy va mantiqiy fikrlashni ham rivojlantirishi, muammolar yechish ko'nikmalarining shakllanishi, o'qitish jarayonida an'anaviy va noan'anaviy texnologiyalarni maqsadga muvofiq xolda qo'llay olish, ta'lim sifatini oshirish, ta'lim oluvchilarning mustaqil va mus-taxkam nazariy bilim, faoliyat, ko'nikma va malakalarini shakllantirish zarur, xar bir o'qitilayotgan fanlardan innovatsion texnologiyalarni fanlarning mavzulariga mos xolda qo'llay olish, o'quvchilar bilim darajasi va dunyoqarashini kengaytirishda albatta interaktiv metodlardan o'rinli va samarali foydalanish zarur, ta'lim jarayoniga yangi pedagogik texnologiyani tadbiq etish kadrlar tayyorlashga yo'naltirilgan umumiy jarayon mazmunining sifat jihatdan o'zgarishini ta'minlaydi, yangi pedagogik texnologiya nazariyasi g'oyalaridan foydalanigan xolda ta'lim jarayoni yetuk shaxs va malakali mutaxassislarni tarbiyalash borasidagi ijtimoiy buyurtmaning bajarilish xolatining sifat ko'rsatkichiga ega bo'lishiga olib keladi, barkamol shaxs va malakali mutaxassislarning ijtimoiy ishlab chiqarish jarayonidagi faoliyatlari hamda ularning samarasi ijtimoiy taraqqiyotning tezlashuviga olib keladi.

Shuni aytish mumkinki hozirgi kunda o'quvchilarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar ya'ni interaktiv metodlar asosida o'qitish dolzarb masalaga aylangan. Interaktiv metodlarning an'anaviy metodlardan farqi shundaki bunda o'quvchining o'zi mustaqil holda erkin fikr yuritadi, o'qituvchi bilan hamkorlikda ishlaydi. An'anaviy metod esa o'quvchining faktalarini esda saqlash qobiliyati va uning hajmiga asoslanadi. An'anaviy ta'lim metodlari bugungi kunda kamchiliklarga ham egaki bu o'quv jarayonida noan'anaviy ta'lim metodlarlarini qo'llash extiyojlarini paydo qiladi. Bu kamchiliklar quyidagilardir:

- O'quvchilar passiv ishtirokchilar bo'lib qoladilar, dars mashg'ulotlari markazida hamda asosiy boshqaruvchilik rovida o'qituvchining turganiligi bunday passivlikka olib keladi.

- O'qituvchining tola nazorati barcha o'quvchilar uchun motivatsiyani vujudga keltirilmaydi. Chunki o'quvchilar tomonidan amalga oshirilayotgan barcha xatti-harakatlar qat'iy talab asosida sodir bo'ladi. Bu o'quvchida ijodiy tashabbusni uygotmaydi.

- Eslab qolsih darajasi hamma o'quvchilarda bir hil bo'lmasligi sababli, sinf bo'yicha o'zlashtirish darajasi past bo'lib qolishi mumkin. Ya'ni, an'anaviy ta'limda mashg'ulotga va bilish jarayoniga o'quvchilarni qiziqtiruvchi har xil

- Mustaqil o'rganish va mustaqil qarorlar qabul qilish uchun sharoitlar yaratilmaydi talabani ijodiy fikrlashga undovchi kuchning mavjud emasligi tabiiy ravishda yangi goyalarni ishlab chiqish uchun sharoitlarni yuzaga keltirmaydi.

- O'qitishning noan'anaviy madellarini shartli ravishda uchga ajratish mumkin.

• Bu modellar asosan o'quvchi shaxsiga qaratilgan bo'lib, ularni boshqacha qilib markazda o'quvchi turgan ta'lim modellari deb ham atashadi.

• Modellashtirish-real hayotda va jamiyatda yuz berayotgan hodisa va jarayonlarni ixchamlashtirilgan va soddalashtirilgan ko'rinishini sinf xonada yaratish va ularda o'quvchilarni shaxsan qatnashishi va faoliyati evaziga ta'lim olishini ko'zda tutuvchi metod .

• Xamkorlikda o'rganish modeli - o'quvchilarning mustaqil guruhlarda ishlashi evaziga ta'lim olishini ko'zda tutadigan metod.

• O'rganishning tadqiqot modeli- o'quvchilarni muayyan muammoni yechishga yo'naltirilgan mustaqil tadqiqot olib borishini ko'zda tutuvchi metod.

Noan'anaviy (ta'lim jarayoni markazida o'quvchi bo'lgan) o'qitish metodlarining afzalliklari:

- o'qitish mazmunini yaxshi o'zlashtirishga olib kelishi;
- o'z vaqtida aloqalarning ta'minlanishi;
- tushunchalarni amaliyotda qo'llash uchun sharoitlar yaratilishi ;
- o'qitish usullarining turli xil korinishlari taklif etilishi;
- motivatsiyaning yuqori darajada bo'lishi ;
- o'tilgan materiallarni yaxshi eslab qolinishi;
- Muloqatga kirishish ko'nikmasining takomillashishi ;
- o'z -o'zini baholashning o'sishi;
- o'quvchilarning predmetning mazmuniga ,oqitish jarayoniga bo'lgan ijobiy munosabati;
- mustaqil fikrlay oladigan o'quvchinig shakllanishiga yordam berishi;
- nafaqat mazmunini o'zlashtirishga yordam bermay ,balki tanqidiy va mantiqiy fikrlashni ham rivojlantirishi ;

Xulosa o'rnida ta'lim tizimida an'anaviy dars shaklini saqlab qolgan holda, unga turli-tuman o'quvchilar faoliyatini faollashtirilgan metodalar bilan boyitish o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini ko'tarilishiga olib kelar ekan.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim tizimining ijobiy va salbiy tomonlari bor. Hozirgi sharoitga ko'ra , zamonaviy ta'lim tizimi an'anaviy ta'lim tizimidan yaxshiroq. Zamonvay ta'lim tizimidada ayniqsa, ta'lim jarayonini mazmunli tashkil etish uchun zamonaviy texnik vositalardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Jumladan, texnologiya, axborot, kompyuter, multimedia, internet, masofali o'qitish, yagona axborot muhiti va shunga o'xshash axborot-kommunikasion texnologiyalarning zamonaviy vositalaridan foydalanish o'zining samarasini bermoqda.

Buning uchun dars jarayoni oqilona tashkil qilinishi o'qituvchi tomonidan o'quvchilarning qiziqishini orttirib ,ularning ta'lim jarayonida faolligi muttasil ragbatlantirib turilishi,o'quv materialini kichik-kichik bo'laklarga bo'lib, ularning mazmunini ochishda bahs, munozara, aqliy hujum, kichik guruhlarda ishlash, tadqiqot, rolli o'yinlar metodlarini qo'llash, rang-barang qiziqtiruvchi misollarning keltirilishi,

o'quvchilarni amaliy mashqlarni mustaqil bajarishiga undash, rang-barang baholash usullaridan foydalanish, ta'lim vositalaridan joyida va vaqtida foydalanish talab etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1.V.Karimova, F.Akromova.pedagogika. Darslik.-T. TDIU, 2007-183 bet
- 2.V.Yo'ldasheva, S .Usmonova, F Jumaboeva .Pedagogika texnologiya asoslari.O'quv qo'llanma.-T.2004.-140 bet
- 3.S.U.Pulatova. USTKI KIYIMNI TIKISH TEXNOLOGIYASI. "TURON NASHRIYOT" Toshkent – 2021
4. Zokirov, S. I., Sobirov, M. N., Tursunov, H. K., & Sobirov, M. M. (2019). Development of a hybrid model of a thermophotogenerator and an empirical analysis of the dependence of the efficiency of a photocell on temperature. Journal of Tashkent Institute of Railway Engineers, 15(3), 49-57.
5. Горовик, А. А., & Турсунов, Х. Х. У. (2020). Применение средств визуальной разработки программ для обучения детей программированию на примере Scratch. Universum: технические науки, (8-1 (77)), 27-29.
6. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). TA'LIM TIZIMIDA KO'ZI OJIZ O'QUVCHILARNI INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANIDA O'QITISH TEXNOLOGIYALAR. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 990-993.
7. Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. Scientific Impulse, 1(2), 535-537.
8. Hamidullo o'g'li, Tursunov Hojiakbar, and Boymuratov Erkin Kamolovich. "IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH TAJRIBASI." Scientific Impulse 1.7 (2023): 648-653.